

Ю.І. Криворучко, Г.П. Петришин, С.П. Тупісь,
Т.М. Максим'юк, В.В. Дідик, Н.С. Соснова
Національний університет "Львівська політехніка",
кафедра містобудування

КОНЦЕПЦІЯ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛАНДШАФТНО-ІСТОРИЧНОГО КОМПЛЕКСУ НА СВЯТОЮРСЬКІЙ ГОРІ У ЛЬВОВІ

© Криворучко Ю.І., Петришин Г.П., Тупісь С.П., Максим'юк Т.М., Дідик В.В., Соснова Н.С., 2013

Розглянено обставини формування барокових садів ландшафтно-історичного комплексу (ЛІК) на Святоюрській горі, особливості їх ландшафтно-функціонального зонування, структуру об'єктів та концепцію реставрації барокових митрополичих садів з архітектурно-планувальною організацією прилеглих територій.

Ключові слова: ландшафтно-історичний комплекс, барокові "Митрополичі сади", концепція архітектурно-планувальної організації.

Considered the circumstances forming baroque gardens LIC on St. Georges Hill, features of their landscape and functional zoning, the structure of objects and the concept of restoration baroque metropolitan gardens with architectural and planning organization surrounding areas.

Key words: landscape and historical complex baroque "Metropolitan Gardens", the concept of architectural and planning organization.

Постановка проблеми

Ландшафтно-історичний комплекс Святоюрської гори багатий на природні, культурні, археологічні та історичні пам'ятки. Домінування Святоюрської гори на заході улоговини львівського ландшафтного амфітеатру разом із ансамблем собору св. Юра та терасованими бароковими садами при митрополичих палатах, т.зв. «Святоюрської барокової скелі», зумовлює неповторність одного із "природних бельведерів" та візитівок міста Львова. Цей ландшафтно-історичний комплекс є однаково важливим у просторі міста разом з іншими домінантами – Високим Замком, Цитаделлю, Кортумовою горою, які формують історичну панораму міста. Для збереження Святоюрського ансамблю необхідна кардинальна зміна в управлінні територією та її доглядом і утриманням. Частина коштів повинна надходити через державний бюджет, оскільки майже вся територія комплексу знаходиться під охороною ЮНЕСКО як всесвітня спадщина. Успішність збереження та розвитку унікального ландшафтно-історичного архітектурно-планувального комплексу періоду бароко на Святоюрській горі обумовлене його архітектурно-розпланувальною організацією у структурі сучасного міста¹.

Мета статті

Визначення цінності ансамблю собору св. Юра та митрополичих барокових садів та створення концепції архітектурно-розпланувального, ландшафтно-функціонального та структурного розвитку території ландшафтно-історичного розвитку.

¹ Проект озеленення парково-рекреаційної зони «Митрополичі сади». Проект виконаний НДЛ-14 при кафедрі містобудування Національного університету "Львівська політехніка" у 2011 р. Автори: Ю.І. Криворучко, Г.П. Петришин, Н.С. Соснова, С.П. Тупісь, В.В. Дідик, Т.М. Максим'юк.

Основна частина

На сучасному етапі ландшафтно-історичні комплекси в містах виконують низку важливих функцій – духовно-виховних, рекреаційних, туристичних, культурологічних, екологічних тощо і відіграють важливу композиційно-естетичну роль, сприяючи збереженню та охороні історичної розпланувальної структури та неповторного архітектурно-художнього образу міста.

У Львові сьогодні ще вдається зберігати у гармонійній єдності ідентичність образу та силуету міста як неповторного і впізнаваного, єдиного у своїй естетиці та композиції простору. Власне у цьому полягала майстерність розпланування давніх українських міст. Святоюрська гора є одним із ключових елементів у системі просторових координат, які ідентифікують Львів (рис. 1).

Одним із унікальних історико-ландшафтних об'єктів у Львові є ансамбль собору святого Юра – архітектурний бароковий комплекс на Святоюрській горі. До комплексу належать: собор св. Юра, дзвіниця собору св. Юра, митрополичі палати із садами, капітульні будівлі (ліве крило, північний корпус), будинок стайні при огорожі, брами “від ярмарку ” та “від городу “. Ця територія разом із середмістям та районом Підзамче увійшли до списку Всесвітньої спадщини під охороною ЮНЕСКО (1998).

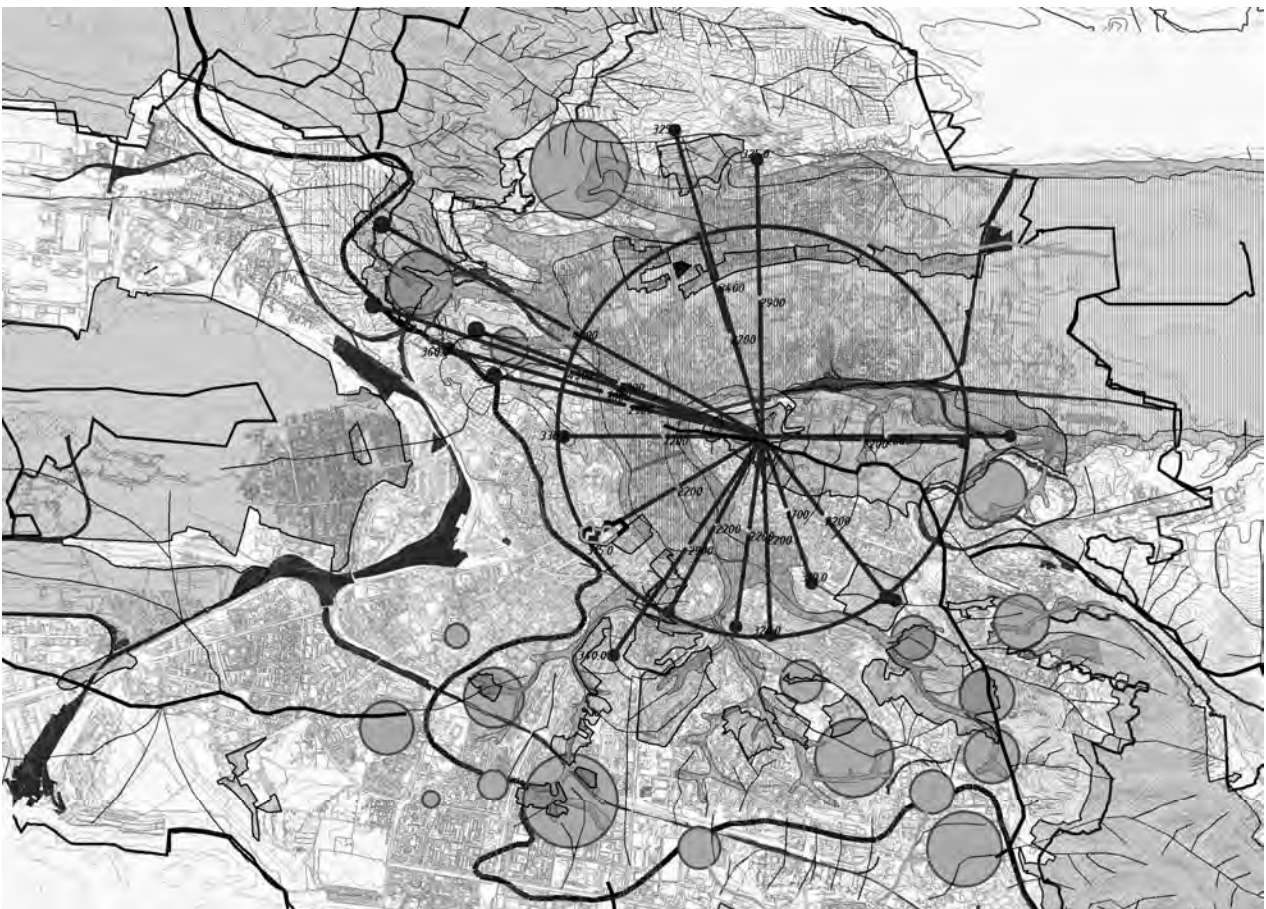

Рис. 1. Місце та роль Святоюрської гори у системі природного каркаса м. Львова

У 2010–2011 рр. проведено комплекс джерелознавчих та натурних досліджень. Визначена цінність території ландшафтно-історичного комплексу на Святоюрській горі, а також його цінність у розпланувальній структурі природного каркаса та в системі відкритих територій м. Львова, їх охоронних зон та візуальних зв'язків¹. Визначено також можливості створення єдиного природно-ландшафтного комплексу “Парк імені Івана Франка – Святоюрська гора” (рис. 2–5).

¹ “Ландшафтна карта Львова. (Природно-ландшафтне обґрунтування містобудівного розвитку Львова)”
Автори проекту: Ю.І. Криворучко, С.П. Тупісь, В.В. Дідик, Т.М. Максим'юк.

Ландшафтно-просторова структура Святоюрської гори поділяється на чотири рівні: а) соборна тераса (найвища, де знаходиться вхід до собору) – головне подвір'я; б) головна тераса (подвір'я); в) верхня тераса барокового саду; г) нижня тераса барокового саду.

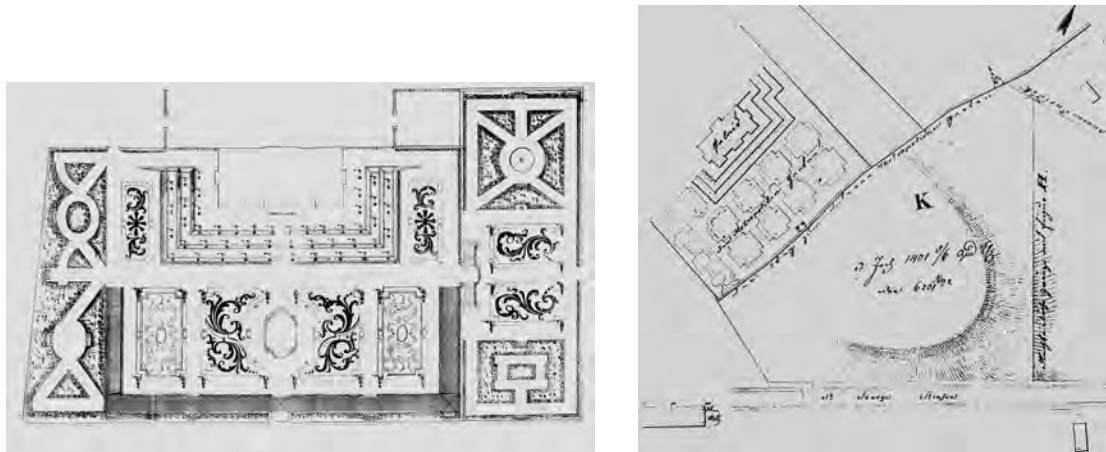

Рис. 2. Святоюрські сади сформовані на регулярних засадах на історичних планах: ліворуч – проект Б. Меретина, 1771 р. [30, с. 162], праворуч – Митрополичі сади авторства К. Фесінгера на плані Львова 1828 р. [29, с. 163]

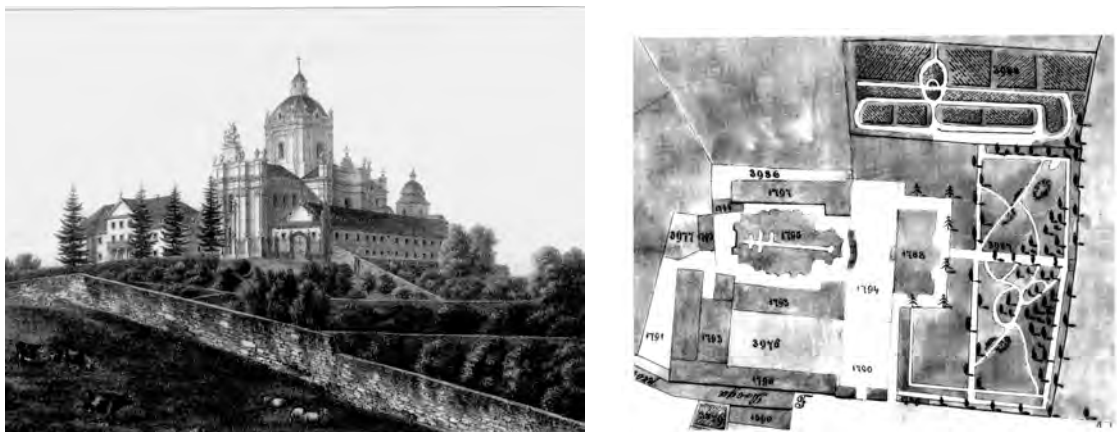
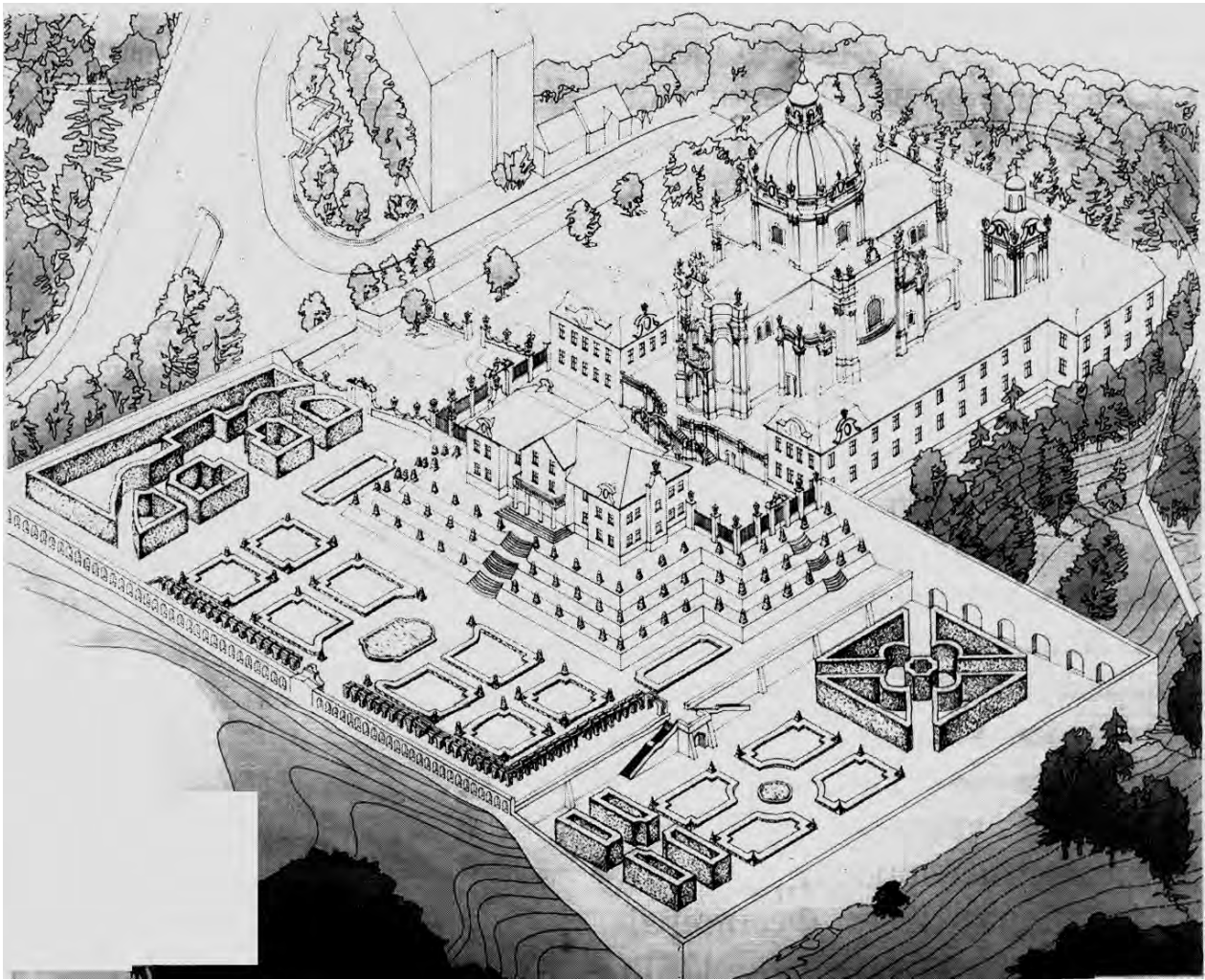

Рис. 3. Сади собору св. Юра у XIX ст.: ліворуч – літографія К. Ауера, 1846–1847 [29, с. 161], праворуч на плані 1857 р. [30, с. 163]

Рис. 4. Стан садів собору св. Юра у XX ст., фотографія 1920 р. [29, с. 164]

*Рис. 5. Сад собору св. Юра. Проектна пропозиція реставрації
Т. Максим'юк та І. Гіряк, 2000 [29, с. 164]*

Структура об'єктів та елементів ландшафтно-історичного комплексу Святоюрської гори поєднує найбільше із поміж інших ландшафтно-історичних комплексів різноманітних функцій: сакральну, культурно-просвітницьку, природоохоронну, меморіальну, рекреаційну, мистецьку, зосереджених на території загальною площею 6,1 га. Функціональне зонування і розпланувальна структура тісно пов'язані із вище зазначеною спеціалізацією, проте за будь-якого поєднання функціональних зон пам'ятка Святоюрського ансамблю завжди мусить залишатися духовним і меморіальним центром.

Композиційно ландшафтно-історичний комплекс Святоюрської гори згідно з концепцією архітектурно-планувальної організації складається з таких ландшафтних районів:

- тераси барокових садів при митрополичих палатах – “митрополичі барокові сади”;
- монастирський сад східний;
- монастирський сад західний;
- комплекс будівель і споруд собору св. Юра та монастиря;
- території, що прилягають до ЛІК Святоюрської гори.

Враховуючи існуючу містобудівельну ситуацію, природні особливості, транспортну доступність території проведено функціональне зонування ПРЗ «Митрополичі сади». Проект передбачає планувальний розвиток як парково-рекреаційної зони «Митрополичі сади» загалом, так і окремо його об'єктів і елементів, розробку окремих фрагментів, які ілюструють архітектурно-планувальні та об'ємно-просторові вирішення ПРЗ та території в межах його охоронної зони.

Треба зазначити, що в межах території як ландшафтно-історичного комплексу проходить межа території під охороною ЮНЕСКО (від вул. Листопадового Чину, пл. св. Юра та вул. Озаркевича збігається з межею території ЛПК, а з північного заходу та з півночі проходить нижнім зрізом узгір'я та ззовні північного муру нижньої тераси барокових митрополичих садів і далі повертає на вул. Замкнену), а також межі території пам'ятки Святоюрського ансамблю (охоплює митрополичі барокові сади з митрополичими палатами, територію собору з монастирськими будівлями і проходить зовнішньою стороною підпірних стін, мурів та монастирських будівель).

Безперечно, найбільшою цінністю ЛПК є район митрополичих барокових садів, який входить у межі території пам'ятки Святоюрського ансамблю і підлягає реставрації (це як безпосередньо сади – верхня і нижня тераси, митрополичі палати з тритерасними садами, так і архітектурно-інженерні споруди – еспланади, грати, сходи) (рис. 6, 7).

Рис. 6. Фото архітектурних елементів: ліворуч – північний грот нижньої (північної) тераси барокового саду нині замуrowаний, праворуч – північна частина верхньої тераси. Вид на схід. Ліворуч – парпет підпірної стіни, на задньому плані – аркада східного підпірного муру (Фото Т. Максим'юк, І. Гіряк, 2000 р.)

Рис. 7. Грот верхньої тераси митрополичих барокових садів. (Фото ліворуч – Т. Максим'юк, І. Гіряк 2005 р., праворуч – В. Дідика, 2011 р.)

Оглядаючи генплан, треба зазначити головні концепційні закладення проектних вирішень, які відображають ландшафтно-просторову концепцію авторів проекту.

Мури митрополичих барокових садів та архітектурні об'єкти підлягають реставрації, також планується відновлення аркади. Територія, що прилягає до парково-рекреаційної зони «Митрополичі сади» трактується як їх охоронна зона.

Велика увага приділена проектуваному району монастирського східного саду, територія якого донедавна була недоступна (через розташування на ній трьох веж радіотехнічного об'єкта), а сьогодні – умовно доступна. Цей район сьогодні є порослим старим садом та самосієм, у проекті складається із ряду садів: партерних садів і проектуваного пам'ятника Митрополиту Андрею

Шептицькому, терасованих садів амфітеатру, садів на східних схилах, садів верхнього плато (східних садів), садів води, садів дитячих розваг та дидактичних садів при будиночку садівника.

Район західного монастирського саду складається із садів верхнього плато, садів на західних схилах, садів при видовому майданчику, садів при кузні, партерних садів та пам'ятника поету Б.-І. Антоничу, садів дитячих розваг, садів існуючого скверу (не належить до території опрацювання на цьому етапі).

Від пл. св. Юра розташовується аванзона входу в комплекс та зона автомобільних і автобусних стоянок. Автомобільні стоянки розташовані і у нижній пологій частині вул. Озаркевича та вул. Городоцької.

Господарська зона запроектована у нижній південній частині монастирського комплексу (ліворуч від передподвір'я), на місці колишнього господарського двору, де історично були розташовані стайні, каретні та господарські будівлі, тобто повертається на своє історичне місце.

Особливо треба наголосити, що для об'єднання монастирських садів західних і східних з півночі попри північний мур нижньої тераси барокового саду передбачено пішохідну алею та запроектовано вхід у меморіальний парк і дидактичні сади від вул. Замкнутої, що забезпечує доступність від вул. Городоцької та до музею Андрея Шептицького, а для об'єднання двох частин ЛПК «Парк імені Івана Франка – Святоюрська гора» через вул. Листопадового Чину проектується пішохідний міст. Так створюється новий безбар'єрний туристичний маршрут з привабливими краєвидами ландшафтно-історичного комплексу, безпечний для пішоходів.

Митрополичі барокові сади мають бути обмеженої доступності з можливістю огляду у святкові та недільні дні (за рішенням УГКЦ). Для зв'язку тераси барокового партерного саду з меморіальними садами та пам'ятником митрополиту Андрею Шептицькому грот від сходу, що підсилює головну композиційну вісь ансамблю схід–захід, запропоновано доповнити двораменними сходами (на взірець гроту зі сходами у північному пряслі підпірних стін північного партеру митрополичих садів).

На схилах узвишся при митрополичих палатах відновлюються тераси (клаузура), а по головній центральній осі донизу ведуть широкі сходи до декоративного басейну. У продовженні осі – грот зі сходами, а далі, по території монастирських садів примикає на схід алея, у кінцевій частині права гілка якої повертає до входу з вул. Листопадового Чину, а ліва по схилу огинає плато зі сходу та прямує північним схилом на захід і переходить у алею, що зв'язує монастирські сади східні із західними. По осі алеї (північ–південь), що прямує паралельно до підніжжя підпірної стіни терасованих садів, розташовується існуючий грот з декоративними сходами та відновлюються регулярні садові композиції.

У яру між муром та північним схилом, де проходив Середній потік, на півночі території пропонується влаштувати водяні сади. Оскільки плато східних монастирських садів є чудовим природним бельведером, тут влаштовується низка оглядових майданчиків, які опоясують від півночі і сходу терасу та сад для прогулянок.

По північному схилу для зв'язку з дидактичним садом пропонують розташувати серпантин. На південно-східних схилах плато східного монастирського саду планують різноманітні терасовані сади (меморіальний, яблуневий сад, сад троянд). Від вул. Листопадового Чину в зону терасованих садів пропонується пішохідний вхід, по осі якого проходить пряма алея, яка піднімається схилом, проходить через плато і завершується в зоні садів води. Вісь головного входу в меморіальний комплекс від. пл. св. Юра продовжують партерні композиції та завершується вона пам'ятником митрополиту Андрею Шептицькому. Ліворуч від осі головного входу розташовується ще один вхід, безпосередньо до зони дитячих розваг. Територію монастирських садів формує плато та переважача частина узгір'я.

Якщо сьогодні вхід на парадне подвір'я Святоюрського ансамблю є тільки від пл. св. Юра через південну браму, то у проекті пропонують для зручності відвідувачів відчиняти і північні ворота з облаштуванням алеї, яка пройде під стіною монастирських споруд до існуючого бельведеру і забезпечить вхід з півночі. До вже існуючої мережі алей на схилах узгір'я, на плато від сходу влаштовується сад для прогулянок, а на алеях – видові майданчики. У північній нижній частині влаштовується великий бельведер, звідки відкривається ефектний вигляд на каскад підпірних стін і терас барокового саду, а на сході – на Високий Замок.

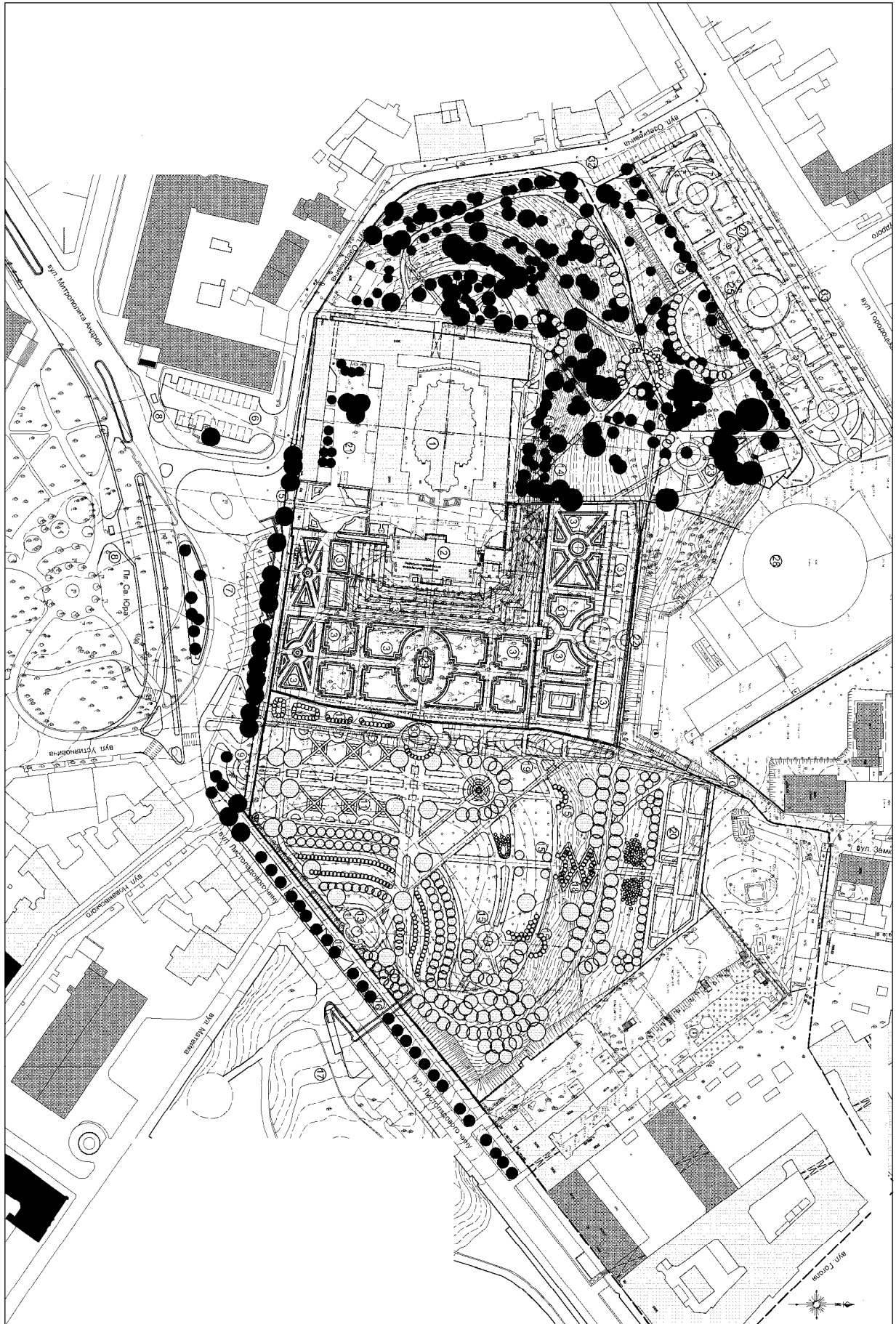

Рис. 8. Генплан Парково-рекреаційної зони "Митрополічі сади". 2011 р.

Велику увагу надано вирішенню аванзони головного входу із зоною стоянок від пл. св. Юра. Під час її вирішення максимально враховано композиційні осі входів до собору (існуюча та до партерних садів пам'ятника митрополиту Андрею Шептицькому, існуючий рух громадського та приватного автотранспорту, а також туристичних автобусів). Вісь головного входу залишається вільною від автотранспорту, а праворуч від неї запроєктовано стоянку на 15 автобусів, ліворуч – стоянка на 22 автомобілі. На вул. Озаркевича у нижній частині (біля вул. Городоцької) запроєктовано стоянку на 18 машино-місць, та на вул. Городоцькій, від скверу – автостоянка на 14 автобусів. Біля цирку також знаходяться громадські туалети при кав'ярні.

Щодо організації транспортно-пішохідного руху, то територія ЛК на Святоюрській горі з півночі обмежена сквером уздовж вулиці Городоцької (радіальна магістральна вулиця загально-міського значення), яка переходить у межу території Львівського цирку і далі вул. Замкненою, що є тупиковою, прямує на північ до вул. Городоцької – загальноміського значення (рис. 8).

З півночі межує з територією котельні управління Львівської залізниці і з пн. сходу із територією радіотехнічного об'єкта, з пд. сходу, через вул. Листопадового Чину межує з територією Парку імені Івана Франка та кварталами житлової забудови середньої поверховості. Вулиця Листопадового Чину – магістральна, районного значення і є важливою артерією, яка транспортно сполучає середмістя з аеропортом; по ній завжди відбувається інтенсивний рух автотранспорту, курсують тролейбусні та автобусні маршрути. Далі вона приєднується до пл. св. Юра. Інтенсивний транспортний рух пл. Св. Юра ускладнює лівий поворот від вул. Митрополита Андрея та вул. Озаркевича з одностороннім рухом, яка є житловою, прямує до вул. Городоцької і є західною межею ЛК.

Треба зазначити, що всі вулиці, що оточують територію ЛК, є з достатньо крутими ухілами, за винятком тупикової вул. Замкненої, яка має мінімальний ухил. На підставі аналізу транспортно-пішохідних суперечностей виконано пропозицію організації транспортно-пішохідного руху. У проекті транспортного обслуговування подано конкретні рішення.

Потік відвідувачів ЛК здійснюється переважно з півдня від пл. св. Юра та вул. Листопадового Чину. А з реалізацією входів з півночі – до північних воріт головного подвір'я Святоюрського ансамблю та з вул. Замкненої до монастирського саду східного, а також пішохідного зв'язку між східною і західною частиною монастирських садів, вдається зменшити навантаження на головний вхід та покращується доступність території.

В'їзд на територію ансамблю здійснюється від пл. св. Юра через головну браму на передподвір'я (авант-кур) і з нього до господарської зони та на верхню (східну) терасу монастирських барокових садів, а також на головне подвір'я. На плато західних монастирських садів в'їзд можливий від вул. Озаркевича у верхній її частині. З півночі проїзд здійснюється алеями біля підніжжя узгір'я. В'їзд на територію східних монастирських садів можна здійснювати з півдня від пл. св. Юра та з півночі від вул. Замкненої, а також можливий наскрізний проїзд алеєю, що півколом з півдня, сходу і півночі опоясує східне плато. Проїзд можливий і алеєю, по краю плато.

До ЛК можна доїхати громадським транспортом: від півдня пл. св. Юра – тролейбусні та автобусні маршрути; від півночі (вул. Городоцька) – трамваєм № 6 (курсує з головного залізничного вокзалу) та автобусними маршрутами.

Проектом передбачено реконструкцію пл. св. Юра з влаштуванням тролейбусної та автобусної зупинки під час руху у двох напрямках та встановлення світлофора для регулювання руху при повороті на вул. Озаркевича. Влаштовується пішохідний перехід від скверу на пл. св. Юра та музею художника Олекси Новаківського до головного входу монастирських садів східних.

Генпланом передбачено місця для стоянок автомобілів та туристичних автобусів. Кількість машиномісць приймається згідно з ДБН 360-92** (с. 26, табл. 5.5) з розрахунку рекреаційного навантаження на 1 га території 100 одночасних відвідувачів. Допускається зниження норми навантаження за стрімкості рельєфу 10–20 % і 20–30 %.

Загальна площа митрополичих барокових садів, монастирських садів східного і західного, а також собору св. Юра з комплексом монастирських споруд становлять 6,1 га. Отже, розрахункове рекреаційне навантаження становить 600 одночасних відвідувачів, а враховуючи понижуючий коефіцієнт (0,9) – 540 одночасних відвідувачів. Автобусна стоянка розрахована на 15 великих туристичних автобусів: середня місткість автобуса 30 осіб, отже, теоретично може забезпечити 450 осіб. Для решти 90 відвідувачів необхідно передбачити 20 машиномісць на автомобільній стоянці.

Висновки

Концепція розпланувальної структури та композиції насаджень вирішені стосовно планованого функціонального використання садів.

I. Митрополичі барокові сади

Ансамбль Святоюрського монастиря кінця XVIII ст. є одним з нечисленних прикладів монастирських садів у Галичині, виконаних у стилі бароко, тому автори проекту пропонують їх реставрацію станом на період 1771–1828 рр. за існуючими картографічними та іконографічними матеріалами.

Під час опрацювання проекту реставрації митрополичих барокових садів досліджено їх еволюцію на планах різних історичних періодів. Досі вважалося, що партер “верхнього” саду мав такий вигляд, як на проекті, що зберігається у Національному музеї у Львові, авторство якого Т. Маньковський у книжці “Lwowskie koscioly barokowe” приписує Б. Меретиніві (за В. Тарас).

На плані Юрських забудовань 1771 р., зробленого К.-К. Фесінгером з натури, зображено партерний сад, що складався з восьми квадратних елементів, розташованих по чотири у два ряди з круглим елементом посередині. Аналогічне розпланування мав і нижній (північний) монастирський сад. На гравюрі Прікснера “Панорама Львова ” 1786 р. цей сад є детально прорисований: видно триступеневу підпірну стіну, на якій стоїть палац митрополитів; двораменні сходи з гротом під ними, що ведуть у нижній сад. Цей сад, як і “верхній”, складається з восьми елементів партеру, що мають периметральну рабату. Очевидно, це був партер з газоном, піском або битою цеглою з квітами. Головна повздовжня вісь партеру спрямована на митрополичий палац і фіксується фонтаном. Поперечна вісь партеру підкреслена сформованими деревами. На плані митрополичого саду 1828 р., збереженого у справах управління греко-католицької митрополії, зображено у партері вісім клумб з увігнутими кутами з рабатками по периметру; при мурі, що оточує монастир від пл. св. Юра, видно композицію з боскет.

Грунтовну перебудову пережили митрополичі сади у сер. XIX ст. Кадастрові карти Львова 1849 р. подають новітні розпланувальні композиції перепланованих за натуралістичним мотивом із криволінійними алеями з вільно розташованими куртинами квітів. З барокових часів збереглися хіба що осі, підпірні стіни. Еспланада з трьох терас перетворилася на задернований шкарп із слідами терас.

У радянський час відбулося руйнування митрополичих садів. У другій половині XX ст. у “верхньому” саду від пл. св. Юра влаштовано господарську зону з автостоянкою та збудовано капличку, яка за стилістикою дисонує з архітектурою ансамблю. На початку XXI ст. частина східної та північної стіни обрушилася.

II. Монастирський сад східний

Програма сценарію композиції насаджень взаємопов’язана з композиційно-розпланувальним вирішенням садів меморіального комплексу.

II.1. Партерні сади головної композиційної осі закладаються за мотивом необарокового стилю вирішення. Трав’яний партер на композиційній осі підкреслює просторовий зв’язок при площі зборів при вході до пам’ятника митрополиту Андрееві Шептицькому. По обидві сторони – квіткові партери. Поперечні осі підсилюють вертикалі тису ягідного форми колоноподібної – по чотири за принципом квадрата. Для квіткових партерів використовується стрижений бордюр з самшиту для оконтурення композиційної форми.

П.2. Важливим елементом садових композицій є західна частина партерів між транзитною алеєю та підпірною стіною партерних садів при митрополичих палатах:

– для декоративного та екологічного засобів мало цікавого в естетичному плані нижнього прясла стіни пропонується використати стрижену грабову шпалеру на висоті до верхньої галереї;

– три перших партери при вході вирішуються як боскетні зали для забав дітей включно з лабіринтом, аж до гроту з двораменними сходами та декоративним басейном, що символізує собою джерело витоків колись Середнього потоку;

– за гротом розташовується символічна композиція Середнього потоку з мостиками через нього, обабіч яких стрижені форми з бирючини;

– поперечні осі виходять до вистрижених аркових форм у грабовій шпалері, які утворюють ніші для скульптурних композицій пам'яті священнослужителів собору св. Юра – як соратників, так і учнів митрополита Андрея Шептицького.

П.3. Пам'ятник Андрееві Шептицькому закінчує головну вісь. Як вінець навколо – ялівець козацький.

Трав'яний партер регулярної композиції на найвищій позначці пагорба переходить у форми натуральних трав'яних партерів довільних оконтурень – це бельведер галявин, який завершується альтанкою, звідки відкриваються візуальні осі і багатопланові краєвиди історичного виднокраю міста, зокрема Високого Замку та силуети сакральних об'єктів – церков, костелів, монастирів.

П.4. Південний амфітеатр пагорбу завдяки його характерній топографії запропоновано архітектонічно підпорядкувати ще одній композиційній осі від вулиці Листопадового Чину з входом та легким пішохідним мостом, який пов'язує меморіальний комплекс садів з Парком імені Івана Франка – найстарішим загальноміським садом Львова, України і Європи (XVI ст.).

П.5. Амфітеатр пропонується вирішити як терасовані сади: дві тераси яблуневого саду та три нижніх тераси – сад троянд, які виходять до партеру “сцени”, звідки можна буде слухати духовний спів, музику та інші виступи. Тераси передбачають місця для сидіння з квітами перед ними.

П.6. По центру амфітеатру пропонується закласти символ печери Василиска на Святоюрському пагорбі (Юрія Змієборця), обсаженої плющем, ялівцем козацьким, високогірною сосною – жерепом.

П.7. Від вул. Листопадового Чину по обидві сторони амфітеатру заплановано закласти сади бузків. Цю композицію підсилюватимуть по два платани. Сценічну частину від вулиці екранізують шпалери живоplotу.

П.8. Вище, на підході до альтани бельведеру, пропонується закласти сад магнолій, рододендронів та трояндарій.

П.9. Як композиційний акцент пропонується використати солітер бука пурпурнолистого між альтаною та пам'ятником А. Шептицькому.

П.10. Уздовж оглядової алеї на північному схилі запропоновано посадки сакури – японської махрової вишні. За оглядовою алеєю – серпантина з садами рододендронів, що веде до дидактичних садів із будиночком садівника. Сади вічнозелених глицевих (сосна, ялина, модрина, туя, тис ягідний – як деревні форми, так і чагарникові) та сади мохів.

III. Монастирський сад західний

Композиція насаджень пов'язана з існуючим композиційно-планувальним вирішенням і передбачає заміну хворих та перестарілих насаджень у існуючому асортименті у західних садах на західних схилах, а також організація садів при колишній кузні, та доповнення новими композиціями дерев та чагарників.

IV. Аванзона головного входу

Реконструкція аванзони головного входу передбачає збереження існуючих насаджень уздовж південного мур (клен, каштан) та влаштування партерів по головній осі меморіального комплексу.

1. Проект парцеляції і забудування земельних ділянок, які належали до собору Юра, 1911–1912 рр. ЦДІА України у Львові (ЦДІАУЛ) ф. 409, оп. 1, спр. 531. 2. Листування з Львівським магістратом про обведення огорожею земельних ділянок при церкві Юра з додатком документації 1912–1938 рр. ЦДІАУЛ, Ф. 409, оп. 1, спр. 667. 3. Листування з військовими про шкоду, заподіяну в саду 1916–1919 рр. ЦДІАУЛ, Ф. 409, оп. 1, спр. 671. 4. Договори, інвентарний опис маєтків церкви Юра 1773–1837 рр. ЦДІАУЛ, Ф. 408, оп. 1, спр. 793. 5. Родовичь І. *Исторія Галицко-Львовской епархії*. – Жовква, 1902. 6. Mankowski T. *Lwowskie kościoły barokowe*. – Львів, 1932. – С. 84–149. 7. Ильинская И. *Восстановление исторических объектов ландшафтной архитектуры*. – Ленинград: Стройиздат, 1984. 8. Smogorzewski J. *System terenow otwartych jako element konstrukcji miasta*. – Warszawa, 1974. – S. 1–29. 9. Максим'юк Т. *Німецькі поселення в архітектурному ландшафті Львівських передмість // Німецькі колонії в Галичині. Історія-архітектура-культура: Манускрипт*. – Львів, 1996. – С. 267–268. 10. Ісаєвич Я. *Мандри Мартина Груневега – маловідомий німецький опис України на переломі XVI–XVII ст.* 11. *Груневег Мартин. Опис Львова (за опрацюванням Ярослава Ісаєвича) // Жовтень*. – Львів, 1980. – № 20. – С. 109–114. 12. Гронський Й. *Будні середньовічного Львова. Записки архіваріуса // Жовтень*. – № 3. – 1983. – С. 104, 205, 106, 13. Др. Іван Крип'якевич. *Історичні проходи по Львові*. – Львів, 1932, 1991. – С. 24–26. 14. Др. Вол. Січинський. *Архітектура катедри св.Юра у Львові*. – Львів, 1934. 15. Лукомська Н. *Сади ансамблю церкви св. Юра у Львові*. – Львів: Вид-во Держ. ун-ту “Львівська політехніка”. *Наукові зошити кафедри реставрації та реконструкції архітектурних комплексів*. – Львів, 1993. – № 1. – С. 51–68. 16. Longin Majdecki. *Historia ogrodow*. – Warszawa, 1972. – С. 80–81, 82–83. 17. Mankowski J. *Lwowskie kościoły barokowe*, 1932. 18. Геренчук К.І. *Природа Львівської області*. – Львів, 1972. – С. 8. 19. *Каталог гравюр XVII–XX ст. з фондів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України (Архітектура Львова) / упоряд. С.П. Костюк, К.Н. Думка, 1989.* 20. *Види давнього Львова і Кракова. Вид. Історичний музей Кракова*. – Краків–Львів, 1989. 21. *Приватний архів і авторські напрацювання Т. Максим'юк.* 22. Грабовецький В. *Як і коли виник Львів // Жовтень*. – Львів, 1980. – № 10. – С. 98–104. 23. Ісаєвич Я. *Найдавніший історичний опис Львова*. 24. Zimorowycz V. *Pisma do dziejow Lwowa odnoszace sie*. – Lwow, 1899. – S. 53, 54. 25. Вуйцик В. *Вибрані праці. До 70-річчя від дня народження // Вісник ін-ту «Укрзахідпроектреставрація»*. Число 14. – Львів, 2004. – 328 с., іл. 26. *Кадастрова карта Львова 1849 р.* – ЦДІАУЛ Ф 186, оп. 8, спр. 629, арк. 24. 27. *Кадастрова карта Львова 1853 р.*, ЦДІАУЛ Ф 186, оп. 8, спр. 630. 28. *Кадастрова карта Львова 1879 р.*, – Ф 186, оп. 8. 29. *Архітектура Львова: Час і стилі. XIII–XXI ст.* / Упоряд. і наук. реда. Ю.О. Бірюльов. – Львів: Центр Європи, 2008. – 720.: 1396 іл.